

mgr MAŁGORZATA GIERAŁTOWSKA
mgr inż. ALFRED BRZOZOWSKI
Centralny Instytut Ochrony Pracy
– Państwowy Instytut Badawczy

6. PROGRAM RAMOWY UNII EUROPEJSKIEJ – powiększanie potencjału badawczego Europy

Powstanie Unii Europejskiej jest rezultatem trwającego ponad pięćdziesiąt lat procesu zacieśniania współpracy pomiędzy państwami europejskimi – procesu, który w 1951 roku rozpoczęło 6 państw: Niemcy, Francja, Holandia, Belgia, Luksemburg i Włochy. Wówczas powstała Europejska Wspólnota Węgla i Stali, a 6 lat później, w 1958 r. utworzono Europejską Wspólnotę Gospodarczą i Europejską Wspólnotę Energii Atomowej. Powstanie tych trzech Wspólnot stało się początkiem procesu zjednoczeniowego Europy.

Od początku działalności Wspólnot Europejskich, nauka i badania techniczne odgrywały ważną rolę. Początkowo najbardziej aktywną organizacją był EURATOM – organizacja działająca w sektorze nuklearnym, ale już w latach 60. i 70. zdecydowano o poszerzeniu wspólnotowej polityki naukowo-technicznej na inne dziedziny.

W roku 1974 zatwierdzono podstawy programu działalności Wspólnot w zakresie koordynacji działań krajów członkowskich, zharmonizowania polityk krajowych oraz zwiększenia „efektywności” badań. Rozpoczęto realizację takich programów badawczych, jak FAST („Prognozowanie i ocenianie w nauce i technologii”), ESPRIT („Europejski program strategiczny w zakresie technologii informatycznej”), RACE („Badania i rozwój w dziedzinie zaawansowanych technologii komunikacyjnych”), którego kontynuacją jest program ACTS („Program zaawansowanych technologii komunikacyjnych i usługowych”) oraz BRITE („Podstawowe badania w zakresie technologii przemysłowej Europy”).

Obecny kształt polityki naukowo-technicznej Wspólnoty został określony przez Traktat z Maastricht (1992), a jej głównym celem jest rozwój naukowych i technologicznych podstaw przemysłu wspólnotowego i uczynienie go bardziej konkurencyjnym na arenie międzynarodowej. Działania, które mają wspomóc ten rozwój są obecnie realizowane poprzez wieloletnie „Programy Ramowe” i ukierunkowane na:

- wdrażanie programów badań rozwoju technicznego, które wspierają współpracę między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczymi i uczelniami wyższymi
- rozpowszechnianie wyników badań naukowych oraz
- wspieranie wymiany naukowej.

W ramach Europejskich Programów Ramowych Badań, Rozwoju Technologicznego i Prezentacji Komisja Europejska od 1982 roku wspomaga badania i rozwój techniczny wspierając finansowo projekty zgodne z wymaganiami tych programów. Obejmując swoim zakresem różne dziedziny współpracy technologicznej, programy stały się głównymi instrumentami wykorzystywanymi w procesie tworzenia tzw. **Europejskiej Przestrzeni Badawczej** (European Research Area – ERA).

Polskie jednostki badawczo-rozwojowe miały już możliwość uczestniczenia wcześniej w projektach 4. Programu Ramowego, realizowanego w latach 1994 – 1998, ale nie mogły korzystać z większej części budżetu programów i ich osiągnąć. Dzięki staraniom Komitetu Badań Naukowych, w 5. Programie Ramowym (5 PR), realizowanym w latach 1999 – 2002, polskie placówki naukowo-badawcze uczestniczyły już na równoprawnych zasadach.

5 PR był ukierunkowany na rozwój gospodarczy w ramach UE oraz państw stowarzyszonych. Na Program ten składały się **cztery priorytety tematyczne** obejmujące 23 „akcje kluczowe” (i szereg akcji ogólnych, podzielonych na obszary badawcze) oraz **trzy programy horyzontalne**.

W ramach priorytetów tematycznych, do których należały:

1. Poprawa jakości życia i gospodarowanie żywymi zasobami
2. Technologie społeczeństwa informacyjnego
3. Konkurencyjny i zrównoważony rozwój technologiczny
4. Energia, środowisko i zrównoważony wzrost

były realizowane projekty badawczo-rozwojowe lub badawczo-wdrożeniowe. Działania wspomagające, takie jak dostęp do infrastruktury, sieci naukowe czy stypendia ujęte były w następujących programach horyzontalnych:

1. Utwierdzenie międzynarodowej roli badań wspólnotowych.
2. Promocja innowacji oraz małych i średnich przedsiębiorstw.
3. Wzrost ludzkiego potencjału badawczego.

Podczas trwania 5 PR były sukcesywnie ogłaszane konkursy na „dołączanie się” do biegnących projektów tematycznych i składanie nowych oraz konkursy na tzw. centra doskonałości, czyli jednostki specjalizujące się w danej tematyce.

Obecnie rozpoczyna się realizacja 6. Programu Ramowego Badań, Rozwoju Technicznego i Prezentacji Unii Europejskiej (2002 – 2006). Komisja Europejska zaproponowała krajom kandydującym przystąpienie do 6 PR od początku jego trwania. Głównym celem 6 PR jest wniesienie wkładu w tworzenie Europejskiej Przestrzeni Badawczej, podniesienie poziomu nauki, stymulowanie jej rozwoju, konkurencyjności i innowacyjności.

Koncepcja utworzenia ERA jest odpowiedzią na nowe wyzwania współczesnego świata (przeobrażenia społeczno-gospodarcze, czy takie nowe problemy, jak np. „choroba wściekłych krów”). Celem tworzenia ERA jest również przezwyciężenie rozproszenia wysiłków badawczych oraz podziałów wyznaczonych przez granice narodowe i utworzenie jednolitej wspólnej polityki naukowej w celu uzyskania potencjału zdolnego do podjęcia skutecznego konkurowania z USA czy Japonią.

W 6 PR ustalono następujące priorytety tematyczne:

1. Genomika i biotechnologia dla zdrowia.

2. Technologicie społeczeństwa informacyjnego.
3. Nanotechnologie i nanonauka, materiały wielofunkcyjne oparte na wiedzy oraz nowe procesy i urządzenia produkcyjne.
4. Aeronautyka i przestrzeń kosmiczna.
5. Jakość i bezpieczeństwo żywności.
6. Zrównoważony rozwój, zmiany globalne i ekosystemy.
7. Obywatele i sprawowanie władzy w społeczeństwie opartym na wiedzy.

Nowe obszary priorytetowe odpowiadają założeniom polskiej polityki naukowo-technologicznej – udział naszego kraju w 6 PR ma bowiem wzmocnić powiązania pomiędzy sektorem badań i przemysłem, co stanowi pilną potrzebę także w innych krajach kandydujących do UE.

W 6. Programie Ramowym, poza dotychczasową formą projektów stworzono nowe instrumenty, a mianowicie projekty zintegrowane i tzw. sieci doskonałości.

Projekty zintegrowane to takie, w których uczestniczy duża liczba instytucji; są to projekty ambitne wielozadaniowe, dofinansowywane do kwoty nawet kilkudziesięciu mln euro.

Celem **sieci doskonałości** będzie stworzenie stałych struktur współpracy i połączenie zasobów wielu ośrodków w priorytetowych dziedzinach badań, w celu wzmocnienia ich ogólnego potencjału. Realizowane projekty mają być elastyczne i dynamiczne, powinny umożliwiać zmiany programu współpracy oraz składu konsorcjum w trakcie ich realizacji, a także umożliwiać funkcjonowanie sieci po zakończeniu projektu.

Oczekuje się, że nowe instrumenty pomogą krajom kandydującym udoskonalić infrastrukturę badawczo-rozwojową, skoncentrować się na tworzeniu sieci centrów doskonałości i zbudować silne więzi partnerskie z innymi organizacjami badawczymi w państwach członkowskich.

W roku 2002, przed ogłoszeniem właściwego konkursu w 6. Programie Ramowym (*Call for proposals*), Komisja Europejska ogłosiła konkurs na propozycje tematów i pomysłów projektów do tego Programu (*Call for expressions of interest*). Celem tej akcji było sprawdzenie, w jakim stopniu założenia Komisji i oczekiwania naukowców są zgodne. Konkurs został ogłoszony 20 marca 2002 r. i dotyczył siedmiu wymienionych wcześniej priorytetów tematycznych. W jego wyniku do Komisji wpłynęło 11500 wniosków (z czego aż 5% stanowiły wnioski z Polski!), które zostały wzięte pod uwagę przy opracowaniu 6 PR i pierwszych konkursów.

Oficjalne „otwarcie” 6 PR nastąpiło podczas konferencji „European Research 2002” w Brukseli w dniach 11 – 13 listopada 2002 r.

W swoim przemówieniu do ponad 8 tysięcy uczestników konferencji, Philippe Busquin, Komisarz UE ds. Badań, powiedział: *Liczba obecnych tu osób świadczy o entuzjastycznym podejściu społeczności naukowej do idei Europejskiej Przestrzeni Badawczej. XXI wiek będzie wiekiem wiedzy, a biorąc pod uwagę liczbę rysujących się na horyzoncie możliwości dla nauki, technologii i ekonomii, można powiedzieć, że tempo postępu naukowego nigdy nie było tak szybkie jak obecnie. (...) Nauka i technologia narodziły się pięć wieków temu w Europie mniej podzielonej granicami niż obecnie. Teraz, gdy Europa dąży do*

Od lewej: Michał Kleiber – minister nauki, Hugh Richardson – wicedyrektor Dyrektoriatu Generalnego ds. Nauki UE, Aleksander Kwaśniewski – Prezydent RP, Danuta Koradecka – dyrektor CIOP-PIB

ponownego zjednoczenia, nauka musi odnaleźć miejsce, które jej się słuszenie należy.

O znaczeniu, jakie ma także dla Polski 6. Program Ramowy Unii Europejskiej świadczy fakt zorganizowania w dniach 25-26 listopada 2002 r. w Warszawie konferencji inauguracyjnej jego otwarcie, w której uczestniczyło prawie 2000 osób, wśród których 200 przybyło z zagranicy. Konferencję zorganizował Komitet Badań Naukowych, wraz z Ministerstwem Gospodarki i Krajowym Punktem Kontaktowym 6 PR. Honorowy Patronat objął Prezydent RP – Aleksander Kwaśniewski oraz Komisarz UE ds. Badań – Philippe Busquin.

Podczas sesji prowadzonej przez Profesor Danutę Koradecką, Prezydent – zwracając się do zgromadzonych, powiedział: *W dziedzinie badań naukowych rozszerzenie Unii Europejskiej stało się faktem. Dokonało się to znacznie szybciej, niż wynikałoby to z oficjalnego kalendarza negocjacyjnego. Udział polskich zespołów w 5. Programie Ramowym Prezydent uznał za duży sukces. Jednocześnie podkreślił, że: stopień, w jakim polskie środowisko naukowe skorzysta z możliwości 6. Programu, zależy w znacznej mierze od samych naukowców, ich zaangażowania i inicjatywy oraz umiejętności wyciągnięcia wniosków z dotychczasowych doświadczeń. Jednak w odczuciu uczestników Konferencji, 6 PR będzie programem znacznie trudniejszym, wymagającym od jego realizatorów zwiększonego wysiłku i aktywności.*

W ramach konferencji odbyło się spotkanie ministrów ds. badań z krajów kandydujących, zaproszonych przez ministra nauki – Michała Kleibera. W toku obrad przygotowano „Deklarację Ministrów ds. Badań krajów kandydujących” dotyczącą szans i zagrożeń wynikających z naszego uczestnictwa w Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

W ten sposób dzień 25 listopada 2002 r. stał się datą symbolicznego wejścia Polski do Europejskiej Przestrzeni Badawczej.

17 grudnia 2002 r. zostały ogłoszone przez Komisję Europejską pierwsze konkursy na projekty w 6. Programie Ramowym. Wszystkie zespoły badawcze będą teraz poszukiwać partnerów do projektów zintegrowanych, celowych i sieci doskonałości. Pełne wykorzystanie oferty projektowej 6. Programu Ramowego zależy też od aktywności małych i średnich przedsiębiorstw.

Przygotowano na podstawie:

- „Wiadomości” Krajowego Punktu Kontaktowego (kwiecień-grudzień 2002)
- <http://www.6pr.pl>
- <http://www.cordis.lu>
- „Nauka i Badania: Informacje podstawowe”, Centrum Informacji Europejskiej UKIE
- „Nauka i Badania: Negocjacje Polski z Unią Europejską” Centrum Informacji Europejskiej UKIE